

**ANTON ÇEHOV'UN
'TÜTÜNÜN ZARARLARI'
ADLI TEK KİŞİLİK OYUNUNA
ÇALIŞMA SÜRECİ**

NADİR SARIBACAK

TEMMUZ 2006

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

ANTON ÇEHOV'UN

'TÜTÜNÜN ZARARLARI'

ADLI TEK KİŞİLİK OYUNUNA

ÇALIŞMA SÜRECİ

Nadir SARIBACAK

S.B.E. İleri Oyunculuk Yüksek Lisans Programında Hazırlanan

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Yavuz Pekman

Temmuz 2006

ÖNSÖZ :

Bu yüksek lisans çalışması sırasında her konuda bana destek olan ve oyunculuk serüvenimde bana yön göstermenin yanısıra yoldaşlık eden çok değerli hocalarım Haluk Bilginer'e, Doç. Dr.Çetin Sarıkartal'a, Ezel Akay'a, Ayşe Lebriz'e, Demet Akbağ'a ve tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Yavuz Pekman'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum, önlerinde saygıyla eğiliyorum.

Bu çalışmanın uygulama aşamasında benimle sahne üzerinde çalışmaktan çekinmeyen ve bana kıymetli zamanını ayıran değerli hocam Şebnem Sönmez'e sonsuz teşekkürler.

Ne zaman ve hangi koşulda olursa olsun yardım istediğimde bana yardım elini uzatmaktan asla çekinmeyen çok değerli ustam Tilbe Saran'a sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum.

Ve bu çalışmanın yazım aşamasında bana destek veren Ayşe Bayramoğlu' na, her zaman yanımda olan ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli eşim Güler Sarıbacak'a sonsuz teşekkürler.

ÖZET :

ANTON ÇEHOV'UN ' TÛTÛNÛN ZARARLARI' ADLI TEK KİŐILİK OYUNUNA ÇALIŞMA SÛRECİ

Sarıbacak, Nadir

İleri Oyunculuk Yüksek Lisans Programı

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr.Yavuz Pekman

Temmuz 2006, 29 sayfa

İleri Oyunculuk Yüksek Lisans Programı'nda eğitim gören Nadir Sarıbacak tarafından Anton Pavloviç Çehov'un 'Tütünün Zararları' adlı tek kişilik oyunu ele alınmıştır. Pratiğin teorisine ilişkin bir deney olan bu tez çalışmasında örnek olarak seçilen oyunun metnine ilişkin değerlendirmeler, oyunun genel çözümlemesi, karakterin analizi, role dair yorumları içeren dramaturji çalışması ve hazırlık çalışmaları esnasında karşılaşılan sorunların ve yaşantıların ayrıntılarının yer aldığı süreç analizi ele alınmıştır. İnceleme, süreç ve sonuçlar, takip eden bölümlerde detaylı olarak sunulmaya çalışılmıştır. Söz konusu performans seyirciye açık bir performans olmayıp, bu tez çalışmasına temel teşkil etmek üzere tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dramaturji, Rol Analizi, Yorum, Süreç.

ABSTRACT

THE PERFORMANCE PROCESS FOR THE ROLE
OF THE PLAY ‘ON THE INJURIOUS EFFECTS OF TOBACCO’
WRITTEN BY ANTONE CHEKOV

Sarıbacak, Nadir

Progressive Acting Master’s Program

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Yavuz Pekman

July 2006, 29 pages

The play ‘On The Injurious Effects Of Tobacco’ (one act comedy), written by Antone Pavlovich Chekhov in 1902, has been considered by Nadir Sarıbacak, student in Progressive Acting Master’s Program. As an experimental study of theory driven from practice, the present report describes : evaluations about the text of the play chosen, the overall analysis of the play, the analysis of the character, role analysis and dramaturgy studies that includes the interpretations related to the play, the analysis of processes the player passed through during the preparation of the performance. The studies, the process and the results have been presented in detail. The mentioned performance is not open for audience but it has been projected to serve as a basis for this thesis.

Key words: Dramaturgy, Role Analysis, Commentary, Process.

İÇİNDEKİLER :

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
1.GİRİŞ.....	1
2. DRAMATURJİK ÇALIŞMA.....	2
2.1 METİN İNCELEMESİ.....	2
2.1.1 Oyunun Geçtiği Dönem ve Yazarın Tiyatro Anlayışı.....	2
2.1.2 Oyunun Konusu.....	4
2.1.3 Oyunun Türü.....	6
2.2 KARAKTER ANALİZİ.....	8
3. UYGULAMA ÇALIŞMASI.....	14
3.1 TÛTÛNÛN ZARARLARI OYUN KARAKTERİNİN YORUMU.....	14
3.2 ROLE ÇALIŞMA SÛRECİ.....	25
4. SONUÇ.....	28
EK	
Görev Dağılımı	
KAYNAKÇA	

Appendix C: Sample Approval Page

Approval of the Graduate School of (Name of the Graduate School)

(Title and Name)

Director

I certify that this thesis satisfies all the requirements as a thesis
for the degree of Master of Arts

(Title and Name)

Head of Department

This is to certify that we have read this thesis and that in our
opinion it is fully adequate, in scope and quality, as a thesis for
the degree of Master of Arts.

(Title and Name)

(Title and Name)

Co-Supervisor

Supervisor

Examining Committee Members

.....

.....

1. GİRİŞ :

Hazırladığım proje Çehov'un "Tütünün Zararları" oyununun baş kişisinden yola çıkarak oyuncunun rolünü hazırlama ve oynama sürecini kapsar. Yaşadığım bu süreci anlatabilmek için yazarın yaşamından, oyunlarından ve yazar hakkındaki görüşlerden faydalandım.

Amacım oyuna hazırlanma sürecimi ve Anton Çehov hakkında öğrendiklerimi paylaşmak.

Bu çalışmayı yaparken, Çehov hakkındaki görüşler, anılar bana yol açtı ve oyun metnini bir daha inceledikten sonra çalışma sürecindeki tecrübelerimi harmanladım. Uygulamayı teoriyle dönüştürürken çok şey öğrendiğimi düşünüyorum. Umarım okuyanlar da benimle aynı düşünceyi paylaşır.

2. DRAMATURJİK ÇALIŞMA :

2.1.METNİN İNCELENMESİ :

2.1.1. Oyunun Geçtiği Dönem ve Yazarın Tiyatro Anlayışı :

Çehov'un yaşadığı dönemde modern Rusya'nın en önemli ve karmaşık günleri yaşanmaktaydı. Çar 2. Aleksandr, Rus çarlarının en özgürlükçüsüyken, daha sonra gelen yeni çar her türlü yeniliğe karşıydı. 1891 – 1892 yılları Rusya'da kıtlık dönemidir. Bu dönemde iktidarı elinde tutan çar başarısızdı. Daha sonraki dönemlerde de Rus halkı bir türlü rahata kavuşamamıştır.

*1917' de mart ayında büyük grevler patlak vermiş ve Ekim Devrimiyle çarlık devrilmişti. İşte Çehov böyle bir dönemin yazarıdır. Bundan hareketle oyunlarına içinde yaşadığı dönemin karmaşık ve mutsuz atmosferini büyük bir başarıyla yansıtmıştır. Çehov ile birlikte konusal oyun yerini düşünsel oyuna bırakmıştır.*¹

*Dıştan olağanüstü hiçbir şey görünmemekte, her şey derinlikte, ruhsal yaşantıların gizli deviniminde olup bitmektedir, insanın bütün dramı içtedir, dış belirtilerde değil.*²

Çehov büyük bir alçakgönüllülükle ve dürüstlikle Rus dünyasının tablosunu çizmiştir. Bu tabloda kent ve köylerin gündelik yaşamında yer alan gülünç alışkanlıklarıyla gözlemlediği kişileri, kasaba mujiklerini, yıkıma uğramış köy soylularını, büyük düşüncelerin sarhoşu üniversite öğrencilerini, düş kırıklığına uğramış profesörleri, talihsiz doktorları, memurları gösterir bizlere.

¹ Aziz Çalışlar ; **Çehov ve Moskova Sanat Tiyatrosu**, Mitos – Boyut Yayınları, İst., Haziran 1996, s : 25

² Ataol Behramoğlu; **19.yy Sonları Toplumsal Çalkantılarda Yazımsal Arayışlar, Yararcı ve Doğalcı Yönelişler, Çehov ve Eleştirel Gerçekçilikte İzlenimci Eğilim**, DEÜ GSF Topluluğu Martı Oyunu Broşürü, Şubat 2000

Çehov yaşamı anlatır, ona göre anlattığı yaşam iç karartıcı burjuva yaşamıdır ve basittir.

Oyunlarındaki temalar ve tipler 1880 – 1900 yılları Rusya'sını yani geçiş dönemi Rusya'sını yansıtır. Tipler arasında uzlaşmaz çatışmalar ve kapatılması imkansız uzaklıklar vardır. Dramatik kurgunun belkemiğini bir öykü değil, çatışma ve uzlaşmazlıkların gerilimi oluşturur. Hemen hemen bütün oyunlarında yinelenen başlıca kişiler, toplumsal çevrenin yok ettiği aydınlardır.

Yaşamı boyunca sağlık sorunlarıyla uğraşmış olması ve yaşamını sürdürebilmek için taşraya sığınmış olması oyunlarına da yansımıştır. Oyunlarında taşra sıkıntısı ile birlikte gelecek umudu ve özveri gibi temalara da yer verir.

Çehov'un oyunlarında her şey çok olağandır. Öykünün akışıyla ilgisi olamayan bir ayrıntı birdenbire olay örgüsüne giriverir. Ama gerçeklik duygusunu güçlendiren de bu ayrıntılardır. Bunlar oyunlara yaşamsal bir ritim kazandırır. Oyunlar psikolojik derinliği de beraberinde taşırlar. Dış aksiyonun yavaş gelişimine karşılık iç aksiyon büyük bir hızla ilerler. Bu sebeple onun sanatında dış yüz önemsizdir. Dış yüz yalnızca bir bütünleyici katman olarak işlev görür. Fakat iç motiflerin görülmesi için bu dış yüz katmanlarına ihtiyaç vardır. Çehov' u anlayan izleyiciler, günlük yaşamı yüzeysel görmeyen insanlardır.

Genel olarak bakarsak, Çehov'un temel özellikleri başkaldırı, ahlaksal coşku ve teatrallik konusundaki titizliğidir. Bir yanıyla da alay ve mizahı ilke edinmiş bir yazar ve aynı zamanda bir doktordur. Kişileri traji-komik yanlarıyla yeniden var eder. Oyunlarında tartışmalara yer verir ama bunu taraf tutmadan yapar.

Omurgasız avarelerin tembel, boş, sorumsuz yaşamına ve dar ahlak anlayışına karşı olduğu gibi aynı zamanda kalabalığa ve kültürsüzlüğe de karşıdır. Olaylar tümüyle iyiye ya da kötüye gitmeden olayları sonlandırabilir. Melodramatik etki için simgelere başvursa da tarafsızlığını hiçbir oyunda yitirmez.³

2.1.2 Oyunun Konusu :

Anton Pavloviç Çehov'un "Tütünün Zararları" oyunu, bir adamın karısının isteği üzerine tütünün zararları hakkında bir konuşma yapmak için seyirci karşısına çıkmasıyla başlar.

Kahramanımız, konferans salonuna biraz gergin, biraz korkak, biraz da yorgun girer. Seyirciyi selamlamasıyla birlikte yapacağı konuşmanın konusunu anlatır. Ama hayatıyla ilgili konuşmaktan bir türlü asıl konuya giremez. Karısı, kızları, kendi hayatı, sıkıntıları O'nu anlatacağı konudan uzaklaştırmıştır.

Kahramanımız salona girdiğinde gergin bir hali vardır. Kibarca salondakileri selamlar ve hemen ilmi bir ünvanı olmadığını belirtir. Bununla beraber yazdığı yazılardan bahsetmeye başlar.

Bu kısa tanışmadan sonra yapacağı konuşmanın konusunu söyler ve bu konuşmayı yapma fikrinin nerden geldiğini anlatmaya başlar. Konuşmaya başlamadan önce seyircileri bazı konularda ikaz etmeyi de ihmal etmez.

Bu uyarıların arkasından tütün hakkındaki araştırmalarını örneklerle birlikte konuklarla paylaşır. Bu arada bunları anlatırken birden kendi özürüyle ilgili bir bilgi verir. Ve bu bilgi O'nun aklına kızlarını getirmiştir. Bundan kısaca bahsettikten

³ Hülya Nutku; **Oyun Sanatbilimi Dramaturgi**; Mitoş – Boyut Yayınları, İst., Kasım 2001, 1. Baskı, s: 222.

sonra konudan uzaklaştığını farkedene kahramanımız hemen konuya dönmek ister fakat başaramaz aklına karısı gelir ve konuklara karısını anlatmaya başlar.

Kahramanımızın karısından biraz bahsettikten sonra doğal olarak kendisini de tanıtmayı gerektiğini düşünür. Kendisinin karşının işyerinde hangi vazifelerde çalıştığını anlatırken, karısıyla yaşadığı en son tartışmayı anlatmaya başlar. Bu uzun anlatımın ardından tekrar kendine gelir ve tütünün zararları konusuna geri dönmek ister. Fakat konukların bu konferans yerine bir şarkı dinlemek isteyebileceklerini düşünür ve bir arya söylemeye başlar. Aryanın tam ortasında keser ve söylemeyi unuttuğu karısının işyerindeki diğer vazifelerini saymaya başlar.

Bu arada O'nun iş adresini ve 13 numaranın hayatındaki yerini öğrenir konuklar. Aklına birden yanına aldığı broşürler gelir ve onları 30 kuruştan konuklara satmak ister. Kimse almayınca da fiyatı indirir. Bu da fayda etmeyince ev adresi olan 13 numaranın onun için ne ifade ettiğini anlatmaya başlar. Bu evde yıllarının geçtiğini, acılarını, hislerini ve yalnızlığını paylaşır. Tabi bunları anlatırken konukların da düşüncesini okumaya çalışır ve bu düşüncelere de cevap verir. Kızlarının ona bir faydası olmadığını öğreniriz. Tabi kızlarının kaç tane olduğunu ve hatırladığı kadar isimlerini.

Kahramanımız oyunun ilerleyen dakikalarında konuştuğunda heyecanlanır ve heyecanlandıkça kendisiyle ilgili daha çok şey anlatmaya başlar. Bedbaht, sersem bir adam olduğunu ama bir baba olmanın mutluluğu yaşadığını söyler. Bunlarla birlikte karısıyla 33 yıldır birlikte yaşadığını ve bu yaşamın bir tek mutlu an gibi gelip geçtiğini söyler. Hemen arkasından da "geçmez olaydı" der.

Oyunun sonlarına yaklaşırken, karısının henüz gelmediğini anlayınca, O'nun karısından ne kadar çok korktuğunu kendi ağzından duyarız. Ve artık itirafların ardı

arkası kesilmez. Karısının nasıl bir kadın olduğunu, neden evlerine kimsenin gelip gitmediğini, kızlarının neden evlenemediği dürüstçe haykırır.

Alkolün O'na büyük bir mutluluk verdiğini söylemesinin ardından, oyunun sonuna doğru hayata dair hayalleri, yapmak istedikleri O'nun ağzından birer birer dökülür.

Oyunun en sonunda anlattıklarından etkilenerek konuklara –kendince- bir cesaret örneği göstermek ister. Ceketini çıkarıp atacağını söyler. Bunu dener ve başarır. Fakat bu çok uzun sürmez. Karısının kulise geldiğini ve O'nu beklediğini düşünüp hemen ceketini giyer. Vaktin çok geçtiğini anlar anlamaz, konuklardan, karısı sorarsa tütünün zararlarıyla ilgili iyi bir konuşma yaptığını söylemelerini ister.

Kahramanımız son paragrafta, karısının O'nu izlediğini görünce hemen tütünün zararları konusuna geri döner ve tütünün zararlı bir bitki olduğunu hatırlatarak konuşmayı bitirir.

Son cümlesini Fransızca bitirir: “Dixi et animam levavi”.

2.1.3 Oyunun Türü :

Komedi öğelerine bolca rastladığımız bu oyun genel olarak; aile ilişkileri, korkular, kişisel zaafılar, ilgisizlik, aile baskısı, sıkışmışlık gibi insani durumlardan yola çıkılarak yazılmıştır.

Rus edebiyat geleneklerine dayanan sanatçı, yapıtlarında önemli sosyal ve sanatsal buluşlarını ortaya koyar. Sıradan ve küçük şeylerle dolu insanın günlük hayatı, Anton Çehov'un hicvinin en önemli kaynaklarından biri sayılır. Anton

*Çehov, önemsiz şeylerle dolu günlük hayatı işlerken, gri, ilgisiz, tekdüze hayatın en dramatik olaylardan bile daha korkunç olduğunu kanıtlamaya çalışır.*⁴

Bu oyunun türüne sadece kaba güldürü demek sanırım Çehov'a büyük haksızlık olur. Evet komik öğeler çok. Bırakın oynamayı, Çehov'un bu tarz oyunlarını okumak bile gülmek için yeterli. Fakat Çehov gibi bir yazarın, "Tütünün Zararları"ni salt güldürmek için yazdığını düşünmek, O'na büyük haksızlık olur.

*Tiyatro, yazılı metni "kendi" diliyle anlatır: bu dil de –doğası gereği- "teatraldır!". Asıl sorun teatral olup olmama değil, nasıl bir "sahne dili?" oluşturacağımız sorundur. Tiyatro sanatının son yüzyılını derinden etkilemiş bir yönetmenin, Stanislavski'nin oyunlarını sahnelerken saptığı "doğalcılığı" yadsıyan Çehov'un "komedi" olarak nitelediği yapıtlarındaki "çekingen" alaycılığını seyirciye netlikle aktararak, bir dönemin iç dinamiğini yansıtan, "gösteren", kanlı-canlı sahnelemelere ulaşmanın kestirme yolu ise, yazarın yarattığı kişilere yönelttiği (varsayılan) sevecen bakışı sorgusuz benimsemek yerine, tiyatrocunun sahne üzerinde, çok daha eleştirel, neredeyse acımasız bir yaklaşımı yeğlemesidir. Çehov tiyatrosunun saklı zenginliğini seyircimizle paylaşabilmek için acınası olanı gösterdiğimiz kadar, acınası olanın, aslında "gülünç" olduğu için acınası bir duruma düştüğünü de gösterebilmeliyiz.*⁵

Çehov'un Tütünün Zararları, Ayı, Bir Evlenme Teklifi adlı kısa oyunlarında ekseriya sanıyorum şöyle bir hataya düşülüyor; oyun komik, kaba güldürü ve her şey çok net. Şayet oyuncu bunun arka yüzünü göremiyorsa, neden ve niçin sorularını soramıyorsa sadece sıradan bir güldürü halini alıyor. Bu da Çehov'un anlatısından

⁴ Zeynep Zafer; **Uluslar arası Çehov Sempozyumu "Çehov'dan Sonraki Yüzyıl", Çehov'un Eserlerinde Taşra Konusu**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İst., 2005, s:71

⁵ Başar Sabuncu; **Uluslararası Çehov Sempozyumu "Çehov'dan Sonraki Yüzyıl"**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İst., 2005, s:204.

uzaklaşmak anlamına geliyor. Böylece bu komik hallerin, durumların çok gerisindeki, oyun kişilerinin acınası halleri, yaşamları göz ardı ediliyor.

Çehov'un oyunlarının kişileri ile bu kişilerin durağan serüvenleri, bir yanıyla içimizi acıtacak kadar trajiktir şüphesiz: ama öte yandan da alabildiğine gülünç. “Güldürücü” demiyorum; “gülünçtür”. Gülünç olduğu için, trajiktir belki. Çehov'un “komedi” nitelemesi de işte bu keskin karşıtlıkta yerli yerine oturur.

2.2 KARAKTER ANALİZİ :

Anton Çehov “Tütünün Zararları” oyununda, oyun kahramanının ismini vermediği için, O'nun adına bir başlık atamıyorum.

Oyun kişinin yaş konusunda net bir rakam yok ama 33 yıllık evliliğinden bahsettiği yerde onun ellili yaşlarında olabileceği düşünülebilir.

Karatekri tanımak için oyunun ilk sayfasında Çehov'un parantezi bana yardımcı oldu.

*Konuşmacı, favorili fakat bıyıksızdır. Eski bir elbise giymiştir. Kasılarak girer. Eğilerek selam verir. Yeleğini düzeltir.*⁶

O'nun eski bir elbise giymesi fakir değilse –ki fakir olmadığını sonradan öğreniyoruz- paspal, bakımsız ya da dalgın bir adam olduğunu gösteriyor. Kahramanımızın salona konuşma yapmaya gelirken kasılarak girmesi korkularının ve endişelerinin bir göstergesidir. Ve ardından eğilerek selam verir diyor Çehov.

*Sayın bayanlar... hadi usule uyalım ve baylar !*⁷

İlk cümlede O'nun kibar ve aynı zamanda espirili bir yapıda olduğu göze çarpıyor.

⁶ Anton Çehov; **Tek Perdelik 9 Oyun**, Bilgi Yayınevi, İst., 3. baskı, s: 43.

⁷ a.g.e, s: 43.

*Herhangi bir konu üzerinde konuşmam için karıma başvurulmuş, niçin konuşmayım ? Madem ki konuşmam gerek, o halde konuşayım ; bence hepsi bir, hepsi bir, hepsi bir !*⁸

Konuşma teklifinin direkt kendisine değil de karısına gitmesi, dikkate alınmayan bir adam profili çiziyor benim gözümde. Ayrıca konuşması gerektiği için konuşmayı kabul etmesi, karısının sözünden pek de dışarı çıkmadığının bir kanıtıdır. Buna en güzel örnek,

*...ben de sigara içerim. Fakat, ne var ki, karım tütünün zararları üzerine konuşmamı –ş’apptı- emretti. Eh, bu emre boyun eğmekten başka çare yok. Madem ki tütünden söz etmem gerek, o halde ben de tütünden söz edeyim. Bence hepsi bir, hepsi bir, hepsi bir !*⁹

Bu cümle adamın karısının emrinden çıkmadığı ve ne denirse kabul ettiğini açığa ortaya koyuyor.

Yalnız size şunu söyleyim ki, profesörlüğüm olmadığı gibi ilmi bir ünvanımda yok. Böyle olmakla beraber, otuz yıldan beri durmadan ilmi konularla uğraşmaktayım. Bazen bayağı kafa patlatıp, ilmi yazılar yazarım...Daha doğrusu pek ilmi değil de, nasıl söyleyim, ona yakın...

*....bugün de “bazı böceklerin zararları ” konulu önemli bir yazı yazdım. Bu yazımın özellikle tahtakurularıyla ilgili bölümü kızlarımın çok hoşuna gitti.*¹⁰

Böyle bir konuşmaya çağrıldığına göre bu adam cahil değil, aksine kültürlü birisi. Fakat sadece ünvanı yok. Ama yazdığı ilmi konular da O’nun ne kadar gerekli konularla ilgilendiğini ortaya koyuyor.

Size gelince bayanlar ve baylar, konuşmamı büyük dikkat ve ciddiyetle dinlemenizi tavsiye ederim. Eğer içinizde bu kadar ciddi ve ilmi konuşmadan ürken

⁸ a.g.e, s: 43.

⁹ Anton Çehov; **Tek Perdelik 9 Oyun**, Bilgi Yayınevi, İst., 3. baskı, s: 44

¹⁰ a.g.e, s: 44

varsa, şapkasını başına koyduğu gibi, doğru evine gitsin. Sapkası yoksa şapkasız gitsin !

Evet, aranızda bir doktor var mı ? Eğer varsa, kendisinden ayrı, özel bir dikkat rica edeceğim. Belki bir şeyler gösterebilirim.¹¹

Bu satırlarda biraz önce karısının emrinden çıkmayan pısırik adam birden uzman bir profösere dönüşüverdi benim gözümde. Aynı zamanda doktorlara birşeyler öğretebilecek kadar da bilmiş bir adam. Tabi bunları söylerken asla kibarlığını bozmayan bir adam.

...ha, evet. Ben konuşma yaparken ekseriya sağ gözümü kırparım. Siz ona kulak asmayın. Bu alelade heyecanın tesiridir. Mani olmağa çalışırım... Ben genellikle sinirli bir adamım. Bu bende, 1889 yılının Eylül ayının 13.günü başladı. O gün karım, 4. kızımızı, Barbara'yı dünyaya getirmiştir. Zaten benim bütün kızlarım hep ayın 13'ünde doğmuşlardır.¹²

Kahramanımızın gözü seyiriyor. Kendisi bunun kızının doğumuyla başladığını söylüyor, bunun nedenleri üzerine bir çok tahminde bulunulabilir. Ama şimdilik fiziksel bir özelliğini bilmemiz yeterli. Sinirli bir adam olduğunu kendisi söylüyor. Göz seyirmesinin başlama tarihini gün ay yıl olarak bilmesi takıntılı bir adam olabileceği konusunda bize bir ipucu veriyor.

Karımın pansiyonundaki görevim, nasıl derler, bir nevi vekilharçlıktır. Erzak temin ederim, masrafları yazarım, uşakları gözetlerim, gücümün yettiğince, tahtakurularını yok ederim, karımın fino köpeğini gezdiririm, fare tutarım...

Karımın musiki mektebinde, yukarıda sözünü ettiğim işlerden başka, cebir,

¹¹ a.g.e., s:44

¹² a.g.e., s: 44

*fizik, kimya, coğrafya, tarih, musiki, edebiyat gibi dersleri de okuturum. Bunlar yetmiyormuş gibi, karım, bendenize, dans, şarkı öğretmenliği de yükledi.*¹³

Kahramanımız bir çok işte çalışıyor ve bu işlerin birbirleriyle alakası yok. Toplum içinde statüsü ne ? Hangi meslekte uzman ? Bu sorulara cevap veremiyoruz. Ama karısının emriyle bu işleri yaptığını anlamak zor değil. Ayrıca bu kadar işi yapabilen bir adam becerikli ve zeki bir adamdır. Ama bir o kadar da mahkumiyet altında.

*Gevezelik ettik ve konudan uzaklaştık. Peki, devam edelim... Tabii biliyorum, bu konuşmanın yerinde bir aşk şarkısı dinlemeyi tercih edersiniz. Etmez misiniz ? Edersiniz tabii. Bir senfoni, yahut başka şey... ya da bir arya..*¹⁴

Bu kadar mahkumiyetin yanında tanımadığı insanları rahatlatmak için bir şarkı söyleyecek kadar da rahat. Belki de kahramanımızın tek sorunu karısı.

*Ömrüm orada geçti, serseme döndüm. Bakın ben şimdi burada konuşma yapıyorum ve size göre mutlu pırıl pırıl bir görünüşüm var. Oysa avazım çıktığı kadar bağırarak, dünyanın sonuna kadar koşmak geliyor içimden. Kan ağlıyorum ama derdimi anlatacak kimsem yok. İşte bu beni deli ediyor. Diyeceksiniz ki, kızlar sadece gülerler.*¹⁵

Karakterin herşeyden sıkıldığıının ilk belirtileri bu cümleler. Çehov'un diğer karakterlerinde olduğu gibi O'nda da hep bir gitme isteği var. Ve yalnızlık. O'nun derdini paylaşabileceği kimsesi yok. Hatta en yakınları bile O'nu anlamaktan uzak.

Baylar ve baylar!

Ben bedbahtım, sersemim, önemsiz bir adamım, ama şunu da biliniz ki, babaların en mutlusuyum. Evet, evet! Bu böyle olmalı, ben kimim ki aksini söyleyeyim? Karımla tam 33 yıldır beraber yaşıyoruz. İnanın bu 33 yıllık zaman

¹³ a.g.e, s: 45.

¹⁴ A.g.e., s: 45.

¹⁵ a.g.e,s: 46.

hayatımın en iyi yıllarıdır. Değilse bile genel olarak öyledir diyebilirim. Bu kadar uzun bir zaman, nasıl denir, bir tek mutlu an gibi gelip geçti. Doğrusunu söylemek gerekirse gelip geçmez olsaydı. Olmaz olsaydı!

Sanırım ki karım daha gelmedi, burada da değil. Onun için istediğimi söyleyebilirim. Ondan korkuyorum. Evet bana baktığı zaman tir tir titriyorum. Ha bakın bir mesele daha var. Kızlarımın şimdiye kadar koca bulamamaları, sırf kendi korkaklıklarından, kimseye görünmemelerindedir. Ama bunu yanı sıra da karım parti vermez, kimseyi çağırmaz yemeğe. Çok hasis, zalim, hırçın, titiz bir kadındır. Zaten bu yüzden kimse bizim evin kapısını çalmaz. 33 yıldır bu böyle.¹⁶

Kendini aşağılayan bir yapısı var. Ama benim için O'nu tanımada önemli kelimeler. Karısıyla geçirdiği uzun bir yaşamı var ve bundan pek de memnun değil kahramanımız. Ve gerektiğinde kendine bazı itiraflarda bulunabilecek kadar da dürüst. Ama elinden birşey gelmiyor, sanki kilitlenmiş.

Bayram günleri bizim kızları halalarının evinde görebilirsiniz. Bu kadıncağız asil ve romantizmalıdır. Sarı üzerine siyah benekli entarisiyle tıpkı bir hamamböceğine benzer.

Evinde her şey emrinizdedir. Hem yiyebilir, hem karım olmadığı zamanlarda da...¹⁷

Bazen kendine bakmayıp başkalarının özelliklerini görerek eğlenebilen bir yapısı var O'nun. Ayrıca karısı çevresinde olmadığı zaman rahat rahat yemek yiyebiliyor ve keyfine bakabiliyor. Çünkü oyunun başka bir yerinde karısının O'na yemek vermemesinden şikayet ediyor. Ve buna ses çıkarmıyor.

Ben bir kadehle kafamı bulurum. Ve derhal büyük bir mutluluğa boğulurum. Ama aynı zamanda öyle bir hüznün yapışır ki yakama, anlatamam. Birden gençliğim

¹⁶ a.g.e., s: 47.

¹⁷ a.g.e., s: 47.

düŒer aklıma. Nasıl başımı alıp kaçamak gelir içimden. Bir nasıl her Œeyi fırlatıp atarak, hiç ardıma bakmadan kaçmak. Uzun upuzun! Fakat nereye? Nereye olursa. Yeter ki bu adi yaşamdan, bu miskin, zalim, 33 yıldır beni kemiren cadıdan; musikiden, mutfaktan; karımın parasından çok uzaklara. Mavi gökyüzü altında, bir ağaç gibi, bir kazık gibi hür yaşamak; bütün gece parlak ve sessiz mehtabı seyretmek. Ve her Œeyi unutmak; unutmak! Hiçbir Œeyi hatırlamamak... Kim bilir ne kadar güzeldir hiçbir Œey hatırlamamak?¹⁸

Karakterin gitme arzusu, kurtulma isteğini bu satırlarda net olarak görebiliyoruz. Bütün nefretini dile getiriyor. Ama bu sadece karısı gelene kadar devam edebiliyor.

Çehov, yazarlığının olgunluk döneminde, figürün sıkıcı ortamıyla ilişkisini koparma isteğiyle ilgili pek çok eser verir. Sık sık bu çaba boŒa gider, pratikte böyle bir ayrılma gerçekteŒmez, ancak sonuçta bu istek figürün ahlaki ve manevi yükseliŒine sebep olur. Bu eserin figürleri anlamsız bir hayat sürdüklerini, hayatın haksızlıklar ve kötülüklerle dolu olduğunu anlarlar, temiz ve anlamlı bir hayat isterler. Ancak buna ulaşabilmek amacığıyla gereken çabayı göstermedikleri için genelde oldukları yerde kalırlar, aynı Œekilde yaşamaya devam ederler... böyle bir kurtuluŒ olmasa da figürün bu yöndeki çabaları çevresinde gösterdiği değişim, yazar için yeterliymiŒ gibi görünür.¹⁹

Kahramanımızın bu cesur söylevi karısının gelmesiyle birden yok oluyor ve en başta geldiği hale dönüşüyor.

Ama bunları söylemek geçici de olsa O'nu rahatlatıyor.

¹⁸ Anton Çehov; **Tek Perdelik 9 Oyun**, Bilgi Yayınevi, İst., 3. baskı, s: 48.

¹⁹ Zeynep Zafer; **Uluslararası Çehov Sempozyumu “Çehov’ dan Sonraki Yüzyıl”**, İstanbul Üniversitesi Yayınları,İst., 2005, s:72

3. UYGULAMA ÇALIŞMASI

3.1 “TÜTÜNÜN ZARARLARI” OYUN KARAKTERİNİN ROLÜNÜN YORUMLANMASI:

Çehov’un bütün karakterlerinde olduğu gibi bu karakterinin de sıradan bir rol kişisi olmadığını düşünerek en ince ayrıntısına kadar incelemeye çalıştım.

Çalışmaya başlamadan önce hocamın isteği üzerine oyunu üç bloğa böldüm. Bu bölümlenmeyi yaparken, her bloğun kendi içinde konu bütünlüğü olmasına dikkat ettim. Her bloğa zaman biçildi. Birinci blok 3 dakika. İkinci blok 2 dakika. Üçüncü blok 3 dakika sürecekti.

Hocam, birinci blokta son derece dinamik, mutlu, enerjik gelmemi istedi. Ve bütün blok boyunca bu duygumu korumamı istedi. Bana mantıklı geldi. Şimdi bu açıdan bakalım repliklere.

Sayın bayanlar... Hadi usule uyalım ve baylar!²⁰

Tek düşündüğüm, dinamiğim, hava güzel, ne kadar mutluyum, ne kadar şirin bir adamım ben, ayrıca bu replikle espiri yapabildiğimi de göstermiş oldum konuklarımıza.

Herhangi bir konu üzerinde konuşmam için karıma başvurulmuş, niçin konuşmayım ? Madem ki konuşmam gerek, o halde konuşayım ; bence hepsi bir, hepsi bir, hepsi bir !²¹

Yine aynı dinamiklikle söylüyor adam söyleyeceklerini. Karıma başvurulmuş, olsun, olabilir. Neden konuşmayayım ki? Ne sakıncası var? Benim için büyük bir zevk? Ama bunları düşünürken bir yandan da adam, şimdiye kadar konuştum da ne

²⁰ Anton Çehov; s: 43.

²¹ a.g.e, s : 43.

oldu hepsi aynı diyor kafasından. Ama „benim için zevk ve ben mutlu bir adamım“ tavrını hep görüyoruz karakterde.

Yalnız size şunu söyleyim ki, profesörlüğüm olmadığı gibi ilmi bir ünvanımda yok. Böyle olmakla beraber, otuz yıldan beri durmadan ilmi konularla uğraşmaktayım. Bazen bayağı kafa patlatıp, ilmi yazılar yazarım...Daha d oğrusu pek ilmi değil de, nasıl söyleyim, ona yakın...²²

Karakter hemen ilk itirafında bulunuyor profesör olmadığı konusunda. Ama şikayetçi görünmemeli bence. Çünkü o hep mutlu bir adam. Ardından 30 yıl gibi uzun bir zaman ilmi konularla uğraştığını söyleyerek gurur duyuyor kendisiyle. Hatta ünvanı olmasa da ilmi yazılar yazdığını dile getiriyor. Sonra da o kadar konuğun için de belki de profesör olabileceğini düşünüp,“ilmi değil de ona yakın bir şey „, diyebiliyor.

Nitekim bugün de “Bazı Böceklerin Zararları „ konulu önemli bir yazı yazdım. Bu yazımın özellikle tahtakuruları ile ilgili bölümü kızlarımın çok hoşuna gitti. Fakat ben birkaç defa okuduktan sonra yırtıp attım. Öyle ya, hala DDT kullanıldıktan sonra ne faydası var yazının?Üstelik bizim tahtakuruları kuyruklu piyanoda bile kol geziyor. Çıkan müziği varın siz hesabedin!²³

Bu adam için bulunmaz bir fırsat. Hemen „ilmiye yakın“ bir yazısını örnek vermek istiyor konuklara. “Bazı Böceklerin Zararları,, Yazının kızlarının çok hoşuna gitmesinden övgüyle bahsediyor. Belki metni okuduğumuzda kızların O’nunla alay ettiğini düşünebiliriz, öyle de olabilir. Ama benim seçmek istediğim, “benim kızlarım yazılarımı beğenir,, duygusuydu. Adam belki de herşeyin farkında ama benim tercih ettiğim, “ Herşeyin farkındayım ama göstermiyorum. Çünkü ben mutlu bir adamım,, Daha sonra kahramanımız bir kaç defa okuyup yırtıyor. Çünkü

²² Anton Çehov; s: 43

²³ a.g.e. , s: 43.

böcekler bana ve evime zarar verdikten sonra ben yazı yazsam ne olur yazmasam ne olur düşüncesinde. Evet burda sinirli olabilir. Ama ben sinirini göstermemesi gerektiğini tercih ettim. Tabi ki bir yandan da vücudunda ciddi bir kasılma olduğunu düşünüyorum. Her ne kadar duygularını saklasa da bedeninde bu kasılmaların görülmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bu kısa girişten sonra kürsünün arkasına geçiyor ve sanki öndeki adam o değilmiş gibi konuşmaya başlıyor. Gür ve ciddi bir sesle:

Bugünkü konuşmamın konusu, “Tütünün Zararları,,. Tütünün insan nesli üzerinde yaptığı zararlar.”²⁴

Burda farklı bir edayla konuşması evet mutlu ve güler yüzlüyüm ama işimi ciddiyetle yaparım. Lütfen beni dinleyin ve siz de benim önemli bilgilerimden faydalanın. Ben kendine güvenen bir adamım. Bu duyguları seçmek adamı daha anlaşılabilir bir hale sokuyordu. Bu da benim hoşuma gitti.

Hemen ardından sanki biraz önce o konuşmuyormuş gibi aklına birşey gelir ve öne, konuklara yaklaşır ve yine o mutlu, ben şirinim diyen adam, yakın bir ahbabıyla konuşuyormuş gibi anlatmaya başlar. Ama bunları anlatırken asla ve asla ezik görünmemeye ve hep mutlu görünmeye çalışır.

Hemen şunu söyleyeyim, ben de sigara içerim. Fakat, ne var ki, karım tütünün zararları üzerine konuşmamı –ş’appti- emretti. Eh, bu emre boyun eğmekten başka çare yok. Madem ki tütünden söz etmem gerek, o halde ben de tütünden söz edeyim. Bence hepsi bir, hepsi bir, hepsi bir !²⁵

Tekrar konuklara döndüğü zaman adam bambaşka bir tavır takınır. Sanki –tabi bunlar benim tercihim- annenin bir çocuğu uyarması gibi ya da öğretmenin

²⁴ A.g.e., s: 43.

²⁵ a.g.e. , s : 43-44

talebeleriyle konuşması gibi. Bunu seçmek O'nunla ilgili başka bir ipucunu gösterecek gibi geldi bana.

Size gelince bayanlar ve baylar, konuşmamı büyük dikkat ve ciddiyetle dinlemenizi tavsiye ederim. Eğer içinizde bu kadar ciddi ve ilmi konuşmadan ürken varsa, şapkasını başına koyduğu gibi, doğru evine gitsin. Şapkası yoksa şapkasız gitsin !

Evet, aranızda bir doktor var mı ? Eğer varsa, kendisinden ayrı, özel bir dikkat rica edeceğim. Belki bir şeyler gösterebilirim.²⁶

Hemen bu anaç veya öğretmen tavrını değiştirip tekrar kürsüye geçtiğinde kendine güvenen adam oluverir. Ve sözde konuşmasına başlar. Konuşmayı yaparken yine mutlu ve tane tane anlatır.

Tütün zararlı bir bitki olmakla beraber, Tıp'ta da kullanılır. Mesela, bir sineği tutup enfiye kutusunun içine koysak n'olur ?²⁷

Bu soruyu gerçekten soruyor. Bakalım bilen var mı ? Hayır kimse bilmiyor? Biliyordum tabi bilmediklerini. Sonra devam eder;

Geberir. Niçin?²⁸

Soruyu tekrar büyük bir ciddiyetle soruyor. Ama cevap yok. Anlamadılar heralde diye düşünüyor ve cevap veriyor. Bu cevap gerçekten enteresan bir cevap gibi olmalıydı.

Geberir de ondan! Tütün, genel deyimle, bir bitkidir..²⁹

Birden konuklardan birinin onun göz kırpmasını farkettiğini düşünür. Ve açıklama gereği duyar. Ama asla o kendine güvenen adamdan taviz vermez. O hep mutludur ve şirindir.

²⁶ a.g.e., s:44

²⁷ a.g.e., s:44

²⁸ a.g.e., s:44

²⁹ a.g.e., s:44

...ha, evet. Ben konuşma yaparken ekseriya sağ gözümü kırparım. Siz ona kulak asmayın. Bu alelade heyecanın tesiridir. Mani olmağa çalışırım... Ben genellikle sinirli bir adamım. Bu bende, 1889 yılının Eylül ayının 13.günü başladı. O gün karım, 4. kızımızı, Barbara'yı dünyaya getirmiştir. Zaten benim bütün kızlarım hep ayın 13'ünde doğmuşlardır.³⁰

Adamın gözüyle ilgili açıklama yaparken geçiştirir gibi birden söylemesini tercih ettim.

Son cümlesinde adam bir değişim yaşar. Bu noktada ikinci bloğa geçtim. Yukardaki paragrafın son cümlesinde karısından bahsetmesi ve birden aklına karısının gelmesi O'nu başka bir duyguya taşıyabilirdi.

Hocamla ikinci bloğu sonuna kadar endişeli götürmeyi seçtik. Hep bir endişe var olmalıydı. Adamın söylediği başka bir şey olabilirdi ama duygusu endişeydi. Ölüm endişesi, basılma endişesi, her türlü endişe olabilirdi. Bundan sonraki paragraflara buradan baktım.

Zamanımız az olduğu için, konumuzun dışına çıkmayalım... ne var ki, size şunu söylemek zorundayım. Karım, bir musiki mektebi, bir de hususi pansiyon – daha doğrusu pek pansiyon değil de, eh ona yakın bir şey – işletir...³¹

Yukardaki paragrafta ilk defa karısından bahsetmeye başlamıştır. İçinden belki de “herşeyi şimdi anlatabilirim” diyor. “Sizinle bütün acılarımı paylaşıp rahatlatayabilirim” diye düşünüyor. Ama dışarıdan hep O'nda bir endişe görmeyi seçtik.

Söz aramızda, daima parasızlıktan dem vurur. Oysa kirli çıkındır, aşağı yukarı 40-50 bine yakın parası vardır. Bana gelince, meteliğim bile yoktur. Her neyse, bırakalım bunları.³²

³⁰ a.g.e., s:44

³¹ a.g.e., s:44

Bu paragrafi ilk okuduğumda dedikodu yapan kadınlara benzetmişim oyun karakterini, fakat sonra böyle düşünmemem gerektiğini anladım. “Hayır sadece paylaşmak istiyorum”. “Birşeyleri paylaşma isteği” buradaki temel duygumdu. Ama dışarıdan endişeliydi. Neden? Bilinmez. Ama bir sorun vardı.

Karımın pansiyonundaki görevim, nasıl derler, bir nevi vekilharçlıktır. Erzak temin ederim, masrafları yazarım, uşakları gözetlerim, gücümün yettiğince, tahtakurularını yok ederim, karımın fino köpeğini gezdiririm, fare tutarım...Mesela, dün gece, bugünkü menü için gözleme yapılacağından aşçıya tereyağı ile yumurda vermiştim. Fakattam canım gözlemelerin hazır olduğu sırada, -yani bugün- karım gelip de, üç çocuğun boğazlarından rahatsız olduklarını dolayısıyla gözleme yiyemeyeceklerini söyemez mi? Bu yüzden birkaç gözleme arttı. Peki, n’apalım bunları? Karım, önce kilere koymamı söyledi. Sonra uzun uzun düşünüp “Bunları sen ye bostan korkuluğu” dedi. Keyfi yerinde olmadığı zamanlar bana hep bostan korkuluğu der. Yahut, engerek yılanı. Veya şeytan! Niçin bostan korkuluğu oluyor muşum? Çünkü hep keyfi yerinde değildir de ondan... fakat ben o gözlemeleri yiyemedim, yuttum. Açlıktan çiğnemedem yuttum. Çünkü hep açım. Nitekim dün karım yiyecek vermedi. Ve “sana bostan korkuluğu, sana ekmek yedirmek haram” dedi. Böyle olmakla beraber...³³

Kendi görevlerinden ve karısıyla yaşadığı birtakım sorunlardan bahsettiği bu uzun tiradını alırken asla onu birilerine şikayet etmek üzerine kurmadım oyunumu. “Hep bunlar normal, ben o kadın için yaratılmışım, tabi ki hizmet edeceğim bu benim görevim, bu dünyanın en normal şeyi, bana böcek diyebilir, O beni sevdiği için öyle diyor” duygusuyla anlattım. Ama bir yandan da hep endişeliydi bu adam. Hep endişeli olmasını seçtim. Bu bölümü çalışırken ağızımdan laflar dökülürken,

³² a.g.e, s:45

³³ a.g.e., s:45

vücudum sanki başka bir şeyi anlatıyor gibi göstermek istedim. Belki ben açım dediği yerde çok doğal birşey gibi söyleyip; vücudu başka bir tepki verecekti. Belki kasılacak, belki de kollarını bağlayacaktı. Hiç bir sahnesinde sözün verdiği duyguyla, vücudun verdiği tepki aynı olmamalıydı. Bunu böyle tercih etmek bana mantıklı geldi.

Ha bakın, bir mesele daha var... Karımın musiki mektebinde, yukarıda sözünü ettiğim işlerden başka, cebir, fizik, kimya, coğrafya, tarih, musiki, edebiyat gibi dersleri de okuturum. Bunlar yetmiyormuş gibi, karım, bendenize, dans, şarkı öğretmenliği de yükledi.³⁴

Karakter uzun tiradını bitirince kısa bir nefes aldıktan sonra bu fırsatı kaçırmak istemeden, yaptığı diğer işleri saymaya başlar. Bunlardan asla şikayet etmez. Ama endişesi hep vardır arkada.

Bundan sonraki bölüm sanki bir konu onun aklına başka bir konu getirmişçesine hiç durmadan anlatmaya başlar. Adam durmaz, bunlar olağan şeylermiş gibi anlatır.

Bizim mektep Beş Köpek sokağı 13 numaradadır. Zaten benim bütün talihsizliğim, bu 13 numarada oturmaktan ileri geliyor. Az önce söylediğim gibi kızlarım hep ayın 13'ünde doğdular. 13... Neyse, bırakalım bunları! Mektep ve pansiyon hakkında bilgi almak isteyen varsa karım her zaman evdedir.³⁵

Bu paragrafın sonuna geldiğinde birden bir seyyar satıcı olmuştur.

...Ayrıca mektebin programı kapıcıda 30 kuruşa satılıyor. Ama isterseniz birer tane verebilirim şimdi. Tanesi 30 kuruş. Kimse istemiyor mu? Öyleyse 20'ye. Yazık!³⁶

³⁴ a.g.e., s:46

³⁵ a.g.e., s :46

³⁶ a.g.e., s:46

İnsanların aldırış etmediğini görünce anlatmaya devam eder adam. İkinci bloğu iki dakikada bitirmem gerekiyordu. Ritmi asla düşürmemeye çalıştım. Bununla birlikte endişeyi korumaya da.

Evet, o 13 numara! Ömrüm orada geçti, serseme döndüm. Bakın ben şimdi burada konuşma yapıyorum ve size göre mutlu pırıl pırıl bir görünüşüm var. Oysa avazım çıktığı kadar bağırarak, dünyanın sonuna kadar koşmak geliyor içimden. Kan ağlıyorum ama derdimi anlatacak kimsem yok. İşte bu beni deli ediyor. Diyeceksiniz ki, kızlar sadece gülerler. Sadece gülerler.³⁷

Üçüncü bloğa geçtiğim paragraf :

Karımın, yani bizim 7 kızımız var. Hayır, pardon, 6 zannedirim.. Yo, yo, 7! En büyükleri Anna, 27 yaşında, en küçükleri 17. bu 7 rakamını nasıl denk düşürdük, hala anlamam!³⁸

Bu paragrafta adam birden birşeylerin farkına varmıştır. Bu paragrafi oynarken sanki ilk defa söylüyormuşum gibi, yeni bir haber veriyormuşum gibi söylemeyi seçtim. “Karımın yani bizim 7 kızımız var” Garip ne enteresan. Büyüğü şu yaşta küçüğü bu yaşta. Tanrım ben bunu hiç düşünmemiştim. Bu yedi çocuğu nasıl yaptım ben. Bu kadınla beraber. Sanki herşeyin farkına varmıştır o an. İnanamaz kendine. Ve birden tavrı değişir. Üçüncü ve son blokta, itiraf etmeyi ve haykırmayı seçtim. Bütün gerçekleri haykırmayı. Yalan söyleyip sonra da doğruyu söyleyerek haykırmayı seçtim. Çünkü bu duygu belki de seyircinin de duygusuna tercüman olacaktı.

Baylar ve baylar!

Ben bedbahtım, sersemim, önemsiz bir adamım, ama şunu da biliniz ki, babaların en mutlusuyum. Evet, evet! Bu böyle olmalı, ben kimim ki aksini

³⁷ a.g.e., s:46

³⁸ a.g.e,s:47

*söyleyeyim? Karımla tam 33 yıldır beraber yaşıyoruz. İnanın bu 33 yıllık zaman hayatımın en iyi yıllarıdır. Değilse bile genel olarak öyledir diyebilirim. Bu kadar uzun bir zaman, nasıl denir, bir tek mutlu an gibi gelip geçti. Doğrusunu söylemek gerekirse gelip geçmez olsaydı. Olmaz olsaydı!*³⁹

Tabii ki haykırırken bir çok duygunun karmaşasını yaşayacaktı. Yani mutluyum derken değilim. Karımı seviyorum derken nefret ediyorum. Mutlu an gibi gelip geçti derken geçmez olaydı. Bu tezatlıkları oyunla vermeliydim. O zaman adamın son çelişkilerini görecekti seyirci. Karısıyla kendi tercihleri arasındaki sıkışıklık belki bu oyunla, bu şekilde gösterilmeliydi.

*Sanırım ki karım daha gelmedi, burada da değil. Onun için istediğimi söyleyebilirim. Ondan korkuyorum. Evet bana baktığı zaman tir tir titriyorum.*⁴⁰

Yine yukarıdaki cümleleri söylerken de asla korkak değil. Bir haykırma, bir itiraf, kabul ediyorum diyebilme yürekliliğinde söylemeyi seçtim.

Bundan sonraki bölümlerin bazılarında kısaltmalara gittik. Çünkü oyunu kurduğumuz şekilde bitirebilmek için bazı yerlerini çıkarmamız gerekiyordu. Toplam 8 dakikada bitmeliydi. Oyun şu paragrafla devam edecekti.

*Böyle nasıl her şeyi fırlatıp atarak, hiç ardıma bakmadan kaçmak. Uzun upuzun! Fakat nereye? Nereye olursa. Yeter ki bu adi yaşamadan, bu miskin, zalim, 33 yıldır beni kemiren cadıdan; musikiden, mutfaktan; karımın parasından çok uzaklara. Mavi gökyüzü altında, bir ağaç gibi, bir kazık gibi hür yaşamak; bütün gece parlak ve sessiz mehtabı seyretmek. Ve her şeyi unutmak; unutmak! Hiçbir şeyi hatırlamamak...*⁴¹

³⁹ a.g.e., s:47

⁴⁰ a.g.e., s: 47

⁴¹ a.g.e., s: 48

Bu heyecanla adam söylemek istediklerini söylerken birden büyük bir karar almalıydı:

Şimdi n'apıcam, biliyor musunuz? Ceketimi çıkaracağım. Evlendiğimiz gündən beri bu pis ceketı giyiyorum. Çıkar şu mereti. (çıkırır atar)⁴²

Çıkarıp atmalıydı ve bütün hıncını ondan çıkarmalıydı. Ceketin üstünde bir süre tepindikten sonra asla sakın söylememek kaydıyla:

Sadece huzur, sessizlik, sadece huzur, sessizlik, dinlenmek.⁴³

Bu replikleri yine aynı gerginlikle, aynı itirafla söylemeyi seçtim. Çünkü sakın söylerse adam yapmak istediğine ulaşacaktı. Ama sessizlik derken bile rahatsız olması ve bağırarak söylemesi O'nu daha iyi gösterecekti seyirciye.

Karım gelmiştir artık, kuliste beni bekler.⁴⁴

Bu cümleyle birden karısının gelmesini hatırlamasıyla ceketini giymesi bir olur. Panik ve endişe tekrar geri döner.

Vakit de çok geçmiş. Eğer size sorarsa, lütfen söyler misiniz konuşmamı. Lütfen söyler misiniz aptal kocasının, yani benim büyük bir başarı gösterdiğimi...

Aman buraya bakıyor!⁴⁵

Bunları yarım ağızla söylemesini tercih ettim. Çünkü karısı O'nu izliyor olabilirdi. Ki öyle oldu; “aman buraya bakıyor, çaktırmayın“ biçiminde sürekli seyirciyi uyarıyor.

Deliller açısından – hm – yukarıda da söylediğim gibi, tütün çok zararlı bir bitkidir. Onu hiçbir şekilde kullanmayın. Sonuç olarak bugünkü “Tütünün Zararları” konuşmamın sizlere faydalı olacağını umarım. Bu kadar!⁴⁶

⁴² a.g.e., s: 48

⁴³ a.g.e., s: 49

⁴⁴ a.g.e., s: 49

⁴⁵ a.g.e., s: 49

⁴⁶ a.g.e., s: 49

Son paragrafı oynarken, karım beni izliyor, yanlış birşey yapmamalıyım, sesim titriyor ama engel olmalıyım durumunda oynamanın iyi olacağını düşündüm. Ve O'nun o zavallı halini bir kez olsun son cümlede göstermek istedim. Ve o halde selam verip kaçarak çıkmasını.

3.2 ROLE ÇALIŞMA SÜRECİ :

Anton Çehov'un "Tütünün Zararları" oyununu ilk okuduğumda çok duygulanmıştım. Evet gülmüştüm, ama adamın durumu beni daha çok duygulandırmıştı. Ve hep bu adam muhakkak oynanmalı dedim kendi kendime. Sanki O benim için yaşayan bir kişiydi ve derdinin bir şekilde insanlara kulaktan kulağa anlatılması gerekiyordu. Ben böyle insanlar olabileceğini hep düşündüm. Ve o insanların duygularına tercüman olmak gerektiğini savundum kendimce. Bu sebeple bu tiradı Bahçeşehir Üniversitesi İleri Oyunculuk Yüksek Lisans sınavı için seçtim. Bu tirad -Çehov'un bir çok karakterinde olduğu gibi- oyuncuya pek çok duyguyu sahnede gösterme imkanı sunuyordu.

Önceleri, tek kişilik bir oyun olması sebebiyle, sahnede dinlemek, partnerinle kontak halinde olmak, sürprizler yapmak imkanını bana vermeyeceğini düşündüm. Hocamla çalışmaya başladıktan sonra aslında bunların hepsini tek başıma da yapabileceğimi gördüm. Çünkü kahramanımız, seyirciyle konuşuyordu. Bu durumda seyirci onun için bir nevi sahne arkadaşı oluyordu. Bu imkanı sonuna kadar değerlendirdim diyebilirim.

İlk başlarda ezberlemek yerine sürekli okumak ve oyunu bloklara bölmeyi tercih ettim. Bloklara böldükten sonra ilk bloğu oynadığımda, hocam daha enerjik, daha mutlu ve daha şirin olmamı istedi. Yeterli görmedi. Çünkü önceden izlediğim yorumlarda kahramanımız sabit bir yerde duruyor ve bir spot altında oyununu oynuyordu. Bunlar beni etkilemişti. Kendimce bu adam hiç kıpırdamamalı ve kazık gibi oyununu bir noktadan oynamalı diyordum. Fakat hocam benim gibi düşünmüyordu. Yapmak istediklerini bana anlattığında mantıklı geldi. Ve bir süre ilk düşüncemi silip O'nun dediklerine kendimi bırakmaya çalıştım. Kendimi bıraktıkça rahatladım, rahatladıkça saçmaladım, saçmaladıkça adamı anlamaya

başladım.

Oynarken hocamı seyircilerden biri olarak aldım. Oyunumu aslında biraz da karşımdaki üzerinden kurdum. Anlatıyordum, karşımdaki dinliyordu ve ister istemez tepki veriyordu. Bu tepkiler karakterin bazen sınırlarını bozuyordu, bazen de heyecanlandırıyordu. İkinci gün provada karşımdakilerden oyun alabileceğimi düşündüm. Onlar vermese de bu oyunu, ben onlardan oyun almalıydım. Verecekleri her tepki benim için yeni bir oyun demekti.

Üçüncü gün sahne arkasına oyuna başlamak için gittiğimde hocam beni sahneye çağırdı. Sahneye geri dönerken ayağım takıldı ve elimdeki dosyalar yere yayıldı. Tabii bu duruma hocam gülmeye başladı. İsteyerek yapmamıştım ama gülmesi hoşuma gitti. Bu adamın da böyle yanlarının olabileceğini düşündüm. Bunu oyunun geneline yaydım.

Bazen tıkanırdığım zamanlar oluyordu. O'nun anlattıklarını anlamaya çalışıyor ve dakikalarca sahnenin ortasında bir odun gibi durup düşünüyordum. Düşünmemin bir faydası olmadığını zaten okulda öğrenmişim. Kulise geçtim ve antre yaptığım anda düşünmeyi bırakmayı denedim. Saçmalamaya izin vermem gerekiyordu. "Şimdi ve burada" yı düşündüm ve sahneye adımımı attım. Sadece hocamın dediğini düşünmem yeterliydi. "Mutlusun oğlum, sen dünyanın en şirin adamısın, aynı zamanda dinamiksin". Evet bu beni bile güldürüyordu çoğu zaman. Kendimi görüp "zavallı salak" demek istiyordum bağırarak.

İkinci bloktaki endişe duygusuna vücudum titreyerek cevap verdi. Karnımın içi karıncalanıyordu. Terliyordum. Ağzımdan çıkan cümlelerle vücudumun uyumu yoktu. Dışarıdan bakıldığında caz müziğinin cisimleşmiş haliydim.

Bu çalışma da beni en çok etkileyen bölümlerden birisi üçüncü blokta adamın kendine itirafta bulunduğu bölümdür. O bölümü çalışırken o kadar heyecanlanıyordum ki oyuncu olarak, oynadığım karaktere moral veriyordum. "Evet bunları söylemek senin hakkın, hadi dök eteklerindeki artık" diyordum içimden.

Baylar ve baylar!

Ben bedbahtım, sersemim, önemsiz bir adamım, ama şunu da biliniz ki, babaların en mutlusuyum. Evet, evet! Bu böyle olmalı, ben kimim ki aksini söyleyeyim? Karımla tam 33 yıldır beraber yaşıyoruz. İnanın bu 33 yıllık zaman hayatımın en iyi yıllarıdır. Değilse bile genel olarak öyledir diyebilirim. Bu kadar uzun bir zaman, nasıl denir, bir tek mutlu an gibi gelip geçti. Doğrusunu söylemek gerekirse gelip geçmez olsaydı. Olmaz olsaydı!⁴⁷

Böyle nasıl her şeyi fırlatıp atarak, hiç ardıma bakmadan kaçmak. Uzun upuzun! Fakat nereye? Nereye olursa. Yeter ki bu adi yaşamadan, bu miskin, zalim, 33 yıldır beni kemiren cadıdan; musikiden, mutfaktan; karımın parasından çok uzaklara. Mavi gökyüzü altında, bir ağaç gibi, bir kazık gibi hür yaşamak; bütün gece parlak ve sessiz mehtabı seyretmek. Ve her şeyi unutmak; unutmak! Hiçbir şeyi hatırlamamak...⁴⁸

Bu bölümü çalışırken gözlerimin büyüdüğünü hissettim, vücudum yukarı doğru uzuyordu sanki. Kollarım kasılmıştı. Kendime baktığımda vücudum Adolf Hitler'in vücut halini aldı ister istemez. Bu hoşuma gitmişti. Devam ettirdim. Ve karakterin sanki bir makinanın bozulması gibi patlamalarını ve saçmalamalarını görüyordum. Bir an durup provayı kestim çünkü sınırlarım bozulmuştu. "Adamın hayata ve kendine dair söylemek istediği ne çok şey varmış meğer." dedim.

⁴⁷ a.g.e., s: 47

⁴⁸ a.g.e., s:48

4. SONUÇ :

Çalışma sürecinin katkısı bir yana bu tezi hazırlama sürecinin de bana ayrı katkıları oldu. Belki sahnede sormadığım bir çok soruyu burada sormaya başladım. Yazımı hazırlarken bir çok kez "keşke" dedim. Ama her halükarda kafamı biraz daha zorladım ve Çehov'u biraz daha tanıdım.

Bu çalışmanın benim için çok verimli olduğunu düşünüyorum. Vüdümun ve beynimin sınırlarını zorlama şansım oldu. Hocamın yanında rahat olmak da cabası. Bahçeşehir Üniversitesi İleri Oyunculuk Yüksek Lisans Programı'nda öğrendiğim bir çok şeyi deneme fırsatı buldum. Bu çalışma benim için bir laboratuvardı. Başardım ya da başaramadım bilmiyorum. Sadece denedim. En azından denemeyi öğrendim.

Çehov'u araştırırken, O'nun ne kadar hassas, yapıtlarını sahnede gördüğü zaman kendine ve izlediklerine karşı ne kadar acımasız olduğunu gördüm. Bunları öğrendikçe ne kadar büyük bir yükün altına girdiğimi düşündüm. Kendi kendime, "iyi ki oyunu çıkardıktan sonra bu çalışmayı yapmışım" dedim. Belki Çehov'u fazlaca düşünmek, beni harekete geçiremeyecekti. Ama O'na ait bir oyun hazırlayıp sonra da O'nu araştırmak ve pratiği teoriyle birleştirmek benim cesaretimi arttırdı.

Çehov'u okurken, O'nunla aynı frekansı yakalamak beni mutlu edeceğini düşündüm. Bir yazarın yazdığı oyunu bir oyuncudan keyifle izlemesi sanırım o oyuncuya büyük bir haz verecektir. Umarım bu çalışmalar O'nu da beni de rahatlatır.

Kim bilir belki de Çehov'un yalınlığına, alçakgönüllüğüne sahnede erişmek o duruluğu, sahiciliği, içtenliği yakalayabilmek için en azından onun kadar çalışkan ve duyarlı olmak, dünyaya hep ilk kez görüyormuş gibi coşkuyla bakmak gerekir.⁴⁹

⁴⁹ Tilbe Saran; **Uluslararası Çehov Sempozyumu 'Çehov'dan Sonraki Yüzyıl'** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İst., 2005, s: 190

5. EK : GÖREV DAĞILIMI

TÜTÜNÜN ZARARLARI

Yazan : Anton ÇEHOV

Oynayan : Nadir SARIBACAK

Gösterim Yeri: Fazıl Say Sahnesi

Gösterim Tarihi: 27 Haziran 2006

Gösterim Saati: 14.00

KAYNAKÇA

- BEHRAMOĞLU, Ataol; **19.yy Sonları Toplumsal Çalkantılarda Yazınsal Arayışlar, Yararcı ve Doğalcı Yönelişler, Çehov ve Eleştirel Gerçekçilikte İzlenimci Eğilim**, İzmir, DEÜ GSF Topluluğu Martı Oyunu Broşürü, Şubat 2000
- ÇALIŞLAR, Aziz, **Çehov ve Moskova Sanat Tiyatrosu**, İstanbul, Mitos – Boyut Yayınları, 1996
- ÇEHOV, Anton; **Tek Perdelik 9 Oyun**, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 2002
- NUTKU, Hülya; **Oyun Sanatbilimi Dramaturgi**; İstanbul, Mitos – Boyut Yayınları, 2001
- **Uluslararası Çehov Sempozyumu ‘Çehov’dan Sonraki Yüzyıl’**; İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005